

"TEKNOLOGIYALAR VA INSONIYAT: ETIK MASALALAR"**Karimova Zarina Ozod qizi ¹**¹ Qashqadaryo viloyati Qarshi shahar Axborot texnologiyalari va menjment universiteti

Raqamli texnologiyalar fakulteti Axborot tizimlari va texnologiyalari yo'nalishi

1-kurs talabasi E-mail: karimovazarina475@gmail.com**MAQOLA
MALUMOTI****ANNOTATSIYA:****MAQOLA TARIXI:**

Received:04.02.2025

Revised: 05.02.2025

Accepted:06.02.2025

KALIT SO'ZLAR:

texnologiyalar, sun'iy intellekt, algoritmik tarafkashlik, shaxsiy ma'lumotlar, etik masalalar.

hozirgi texnologik taraqqiyot insoniyat hayotini tubdan o'zgartirib yubormoqda. Biroq, bu jarayonning axloqiy jihatlari yanada ko'proq e'tibor talab qiladi. Ushbu maqolada texnologiyalarning jamiyatga, ayniqsa sun'iy intellekt va shaxsiy ma'lumotlar muhofazasi masalalariga ta'siri ko'rib chiqiladi. Algoritmik tarafkashlik va shaxsiy hayotga tahdid kabi masalalar tahlil qilinib, bu sohada axloqiy tamoyillarni mustahkamlash zarurati ta'kidlanadi.

KIRISH. Texnologiyalar so'nggi yillarda insoniyat hayotining barcha jabhalariga chuqur ta'sir ko'rsatdi. Sun'iy intellektning rivojlanishi yangi imkoniyatlar yaratibgina qolmay, insonning o'zaro munosabatlari, iqtisodiy tizim va huquqiy me'yorlarga ham o'zgarishlar kiritmoqda. Lekin texnologiyalarning bu qulayliklari bilan birga ko'plab axloqiy masalalar ham paydo bo'lmoqda, ular yechimini topish texnologiyalarni insoniyat manfaatlariga xizmat qilishida muhim ahamiyat kasb etadi.

Texnologiyalar va etik masalalar. Texnologiyalar hayotni osonlashtiradi, lekin ularning noto'g'ri yoki noxolis ishlatilishi jamiyatdagi tenglik va adolatga putur yetkazishi mumkin. Masalan, AQShning jinoyat sudlov tizimida qo'llanilgan COMPAS algoritmi afro-amerikaliklarni noto'g'ri baholab, irqiy diskriminatsiyani kuchaytirgan (Angwin va boshq., 2016). Bu hol, tarixiy ma'lumotlarga asoslangan tizimlarning insoniyat xatolarini qayta takrorlashiga sabab bo'lishi mumkin. Shuning uchun sun'iy intellekt texnologiyalarini

rivojlantirishda, algoritmik qaror qabul qilish jarayonida tarafkashlikni bartaraf etish axloqiy talab sifatida qaraladi.

Avtomatlashtirilgan tizimlarning samaradorligi oshgani sari, inson aralashuvi kamayadi, bu esa odatda adolat va tenglikka ta'sir qilishi mumkin. Shunday ekan, sun'iy intellektdan foydalanuvchi tizimlarda axloqiy me'yorlarga jiddiy e'tibor berish zarur. Texnologiyalar orqali adolat va inson huquqlarini himoya qilish ham muhim maqsadlarga aylanishi kerak.

Shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish. Sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar texnologiyalari shaxsiy ma'lumotlarni yig'ish va ularni tahlil qilishni osonlashtiradi. Bu jarayon hayotni qulaylashtirgani bilan, shaxsiy hayotga tahdid ham soladi. Shaxsiy ma'lumotlar, masalan, odamlarning sog'ligi, moliyaviy holati va kundalik hayoti haqida axborotlar, ko'pincha noxolis ravishda ishlatilishi yoki sotilishi mumkin. Shu sababli, shaxsiy ma'lumotlarning muhofazasi muhim axloqiy muammo hisoblanadi.

Masalan, Evropa Ittifoqi tomonidan qabul qilingan GDPR qonuni ma'lumotlar xavfsizligini ta'minlashda yetakchi tamoyillarni belgilaydi (Yunusov, 2021). Biroq, ko'plab davlatlarda bunday qonunlar yetarlicha kuchli emas, bu esa fuqarolarning shaxsiy ma'lumotlarini himoya qilishga to'sqinlik qiladi.

Shu nuqtai nazardan, texnologiyalar rivojlanishining huquqiy va axloqiy jihatlarini ta'minlash dolzarbdir. Shaxsiy ma'lumotlarning xavfsizligi va texnologik taraqqiyot o'rtasidagi muvozanatni saqlash kerak.

Xulosa. Texnologiyalarning ijtimoiy hayotga ta'siri ortgan sari axloqiy masalalar ham tobora kuchaymoqda. Sun'iy intellekt va algoritmik tizimlarning noxolisligi, shaxsiy ma'lumotlarning noto'g'ri qo'llanishi kabi masalalar jiddiy muammolarga olib kelishi mumkin. Shuning uchun, texnologiyalarning rivoji axloqiy tamoyillar bilan uyg'unlashtirilgan holda olib borilishi zarur. Faqat shu yo'l bilan kelajakdagi texnologik taraqqiyot insoniyat manfaatlariga xizmat qiladi va adolatli jamiyat qurishda muhim omil bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Yunusov, B. (2021). Shaxsiy ma'lumotlarning himoyasi va qonunchilik: GDPRning asosiy qoidalari. Yangi O'zbekiston qonunlari. T.: Adolat nashriyoti.
2. Xoliqov, M. (2020). Algoritmik tarafkashlik va ijtimoiy adolat muammolari. O'zbekiston huquqshunosligi. T.: Ilm-fan.
3. Angwin, J., Larson, J., Mattu, S., & Kirchner, L. (2016). Machine Bias. ProPublica.
4. Cath, C., & Floridi, L. (2017). The Ethics of AI in Crime Prevention: Assessing the Compass Case. Journal of Ethics in Information Technology.